

6 Obraz Polaka na Litwie

kurierwilenski.lt/2014/10/10/obraz-polaka-na-litwie/

Autor: [Stanisław Tarasiewicz](#)

10 października 2014

-
-
-
- Tweet
- Like

„Kto ty jesteś? Polak mały” — te słowa „Katechizmu polskiego dziecka” Władysława Bełzy na Wileńszczyźnie powinny mieć swoją adaptację — „Polak na Litwie”. Geograficzne umiejscowienie obok określenia narodowości jest dla litewskich Polaków równie ważną częścią ich tożsamości narodowej.

Wyznacznikami polskości jest rodzina, polska tradycja i religia Fot. Marian Paluszkiewicz

Do takiego wniosku doszła grupa socjologów i politologów z Uniwersytetu im. Michała Römera w Wilnie. Właśnie ukazało się ich studium naukowe „Badania tożsamości polskiej mniejszości narodowej na Litwie”, które jak żadne dotąd objęły wiele aspektów życia litewskich Polaków. I chociaż ze względu na metodologię badań, ich wyniki nie można uznać za reprezentatywne dla całej populacji, autorzy pracy są przekonani, że odpowiedzi grupy respondentów w dużym stopniu odzwierciedlają poglądy i stanowisko polskiej społeczności na Litwie.

— Nie ma możliwości przeprowadzenia reprezentatywnych badań polskiej mniejszości na Litwie, bo obiektywnie nie sposób odseparować wszystkich przedstawicieli tego społeczeństwa dla wyboru reprezentatywnej grupy respondentów. Jednak z rozmów z Polakami spoza naszego sondażu lub z osobami, które odmówiły oficjalnie udzielać odpowiedzi, wynika, że ich poglądy i opinie niewiele różniły się od odpowiedzi respondentów sondażu — wyjaśnia w rozmowie z „Kurierem” dr Gediminas Kazėnas, jeden z autorów badań i redaktor opracowanego na ich podstawie studium naukowego.

Zakres tematyczny badania, jego zasięg geograficzny i łączenie metodologii jakościowej i ilościowej uzupełnionych wnioskami z badań nad polskojęzyczną pracą dają chyba do dziś najbardziej pełny obraz Polaka na Litwie. Właśnie „na Litwie”, bo jak wynika z badań, dla litewskich Polaków umiejscowienie geograficzne „na Litwie” „z Wileńszczyzny” jest ważnym elementem wyrazu tożsamości narodowej. W ten sposób siebie określiło odpowiednio 24,6 oraz 12,9 proc. (w sumie 37,5 proc.) respondentów.

Kolejne 11,2 proc. uważa się za „litewskich Polaków”, co w opinii badaczy polaryzuje z pojęciem „Polak na Litwie”, aczkolwiek tę różnicę językową może niwelować specyfika tłumaczenia, gdyż wywiady i sondaże były przeprowadzane głównie w języku litewskim, a określenia „lenkai Lietuvoje” („Polacy na Litwie”) i „Lietuvos lenkai” („litewscy Polacy”) w języku litewskim mają bardziej wyraźne granice pojęciowe niż w języku polskim. W każdym bądź razie, jednym z ważnych wniosków badań jest to, że tożsamość narodowa litewskich Polaków jest mocno osadzona geograficznie. Być może dlatego tylko 36,7 proc. respondentów określiło siebie zwyczajnie jako „Polak/Polka”.

Kolejnym ciekawym, a zarazem ważnym aspektem jest korelacja tożsamości narodowej z regionalizmem, bo choć „Polak na Litwie” i „litewski Polak” może sugerować, że pierwiastek obywatelski dominuje nad pierwiastkiem etnicznym w samookreśleniu się polskiej mniejszości na Litwie, to jednak marginalnie odsetek utożsamiający się z szeroko rozumianą litewskością sugeruje, że usadowienie geograficzne wcale nie niweluje pierwiastka etnicznego tożsamości narodowej Polaków na Litwie, lecz podkreśla odrębność pierwiastka etnicznego zarówno w opozycji do litewskości, jak też w pewnym stopniu do polskości rodem z Macierzy.

Zdaniem autorów pracy, może to być wynikiem trój-poziomowych (nakładających się na siebie) relacji tożsamości politycznych i etnicznych. W przypadku Polaków na Litwie przejawia się to w tożsamości ogólnoeuropejskiej, gdy identyfikujemy się z Europą (Unią Europejską), jako tożsamość państwa narodowego (Litwa) oraz jako tożsamość regionalno-lokalna (Wileńszczyzna). Jak wynika z badań, ten ostatni przejaw tożsamości tkwi najgłębiej w litewskich Polakach. Stąd, być może, wynika ogromne przywiązanie miejscowych Polaków do swojej małej ojczyzny, co jednoznacznie wynika z badań, a co też bardzo zaskoczyło jej autorów.

— Lokalny patriotyzm Polaków na Litwie i ich silne więzy z miejscem pochodzenia, ze swoją małą ojczyzną, chyba najbardziej nas zaskoczyło — mówi nam dr Gediminas Kazėnas. Jego zdaniem, polska mniejszość na Litwie może świecić dla litewskiej większości przykładem lokalnego patriotyzmu i przywiązania do swoich małych ojczyzn. Powyższe aspekty badań skłoniły też naukowców do refleksji, że polska mniejszość na Litwie ma zarówno charakter mniejszości etnicznej (ang. Ethnic minority), jak też mniejszości narodowej (ang. National minority).

Kolejnym ciekawym zjawiskiem wynikającym z badań nad tożsamością litewskich Polaków jest ich zróżnicowanie również na poziomie lokalnym. Z badań wynika bowiem, że jeśli w Wilnie odsetek respondentów określających się po prostu jako Polacy, bez umiejscowienia geograficznego, wynosi 41 proc., to już w rejonie sołecznickim „zwykłych Polaków” jest zaledwie 23,8 proc. Bliskość pogranicza litewsko-białoruskiego rzutuje też na pewne zawężanie lokalizacji geograficznej swojej tożsamości narodowej, gdyż największy odsetek respondentów określających się jako „tutejszy” (około 11 proc.) jest właśnie wśród respondentów mieszkających w rejonie sołecznickim.

Tam też najwięcej osób zadeklarowało, że na co dzień rozmawia „po prostu”, czyli lokalną polsko-rosyjsko-białoruską mieszkanką z dodatkiem elementów litewskich. Te wyniki obalają jeden z podstawowych mitów, dogmatycznie przyjmowanych przez litewskie elity polityczne, że litewscy Polacy to w większości spolonizowani Litwini, bez wyraźnej tożsamości narodowej określający się najczęściej jako „tutejsi”.

Zresztą nie jest to jedyny mit o Polakach na Litwie, które obalają badania naukowców z Uniwersytetu im. Michała Römera. Kolejnym z nich jest domniemana niechęć Polaków do nauki języka litewskiego oraz ich słabe powiązanie z Litwą. Z badań wynika natomiast, że dla większości Polaków ich

pochodzenie narodowe (42,6 proc.) jest równie ważna jak bycie obywatelem państwa litewskiego (40,4 proc.). W tej korelacji ściśle umiejscowienie geograficzne (Wileńszczyzna) znalazło się z kolei dopiero na trzeciej pozycji (33,8 proc.). To również potwierdza po części wnioski autorów, że Polacy na Litwie są zarówno mniejszością etniczną, jak też narodową.

Reklama

Z kolei jeszcze inną korelację wykazuje stosunek Polaków do kraju zamieszkania. Dla zdecydowanej większości (45,3 proc.) badanych Litwa jest ojczyzną. Kolejnych 29,2 proc. uznało ją za kraj zamieszkania, a dla kolejnych 11,7 proc. najważniejszą więzią z Litwą jest obywatelstwo kraju. Z kolei tylko 10 proc. uznaje Litwę za kraj przodków, co w zasadzie tylko wzmacnia pozycję grupy, dla których Litwa jest ojczyzną.

Wracając tymczasem do polskości, to tu również mamy do czynienia z pewnym zaskoczeniem, zwłaszcza w kontekście dogmatycznego utożsamiania litewskości z językiem litewskim, co zresztą jest powodem napięć w relacjach polsko-litewskich, gdyż większość polskich postulatów jest postrzeganych przez pryzmat domniemanego zagrożenia dla języka litewskiego, czyli litewskości.

Dla Polaków na Litwie natomiast język polski jest ważnym wyznacznikiem tożsamości narodowej (56 proc.) ale nie jedynym. Dla 38 proc. respondentów bycie Polakiem jest po prostu uważanie się za Polaka. Dla kolejnych 31,1 proc. jest natomiast ważne polskie pochodzenie. Dla wielu też wyznacznikami polskości jest rodzina, polska tradycja, ale też religia.

Kolejnym ciekawym i zaskakującym, bo obalającym kolejny mit o litewskich Polakach, jest ich stosunek do znajomości języka litewskiego. W opinii tychże litewskich polityków pokutuje stanowisko, że Polacy nie znają języka państwowego i nie są chętni do jego nauki. Stąd też pomysły do „wzmacniania nauki języka litewskiego” w szkołach mniejszości kosztem oczywiście wiedzy z zakresu języka ojczystego. Otóż z badań wynika, że dla większości Polaków znajomość języka litewskiego jest rzeczą bardzo ważną. Takie stanowisko reprezentuje prawie 60 proc. respondentów.

Co więcej, kolejne 33 proc. badanych uważa, że znajomość języka państwowego jest ważna. W sumie 93 proc., czyli o niebo więcej niż tych, co uważają znajomość języka ojczystego za wyznacznik tożsamości narodowej. Gorzej jest natomiast z samą wiedzą. Bo jeśli młodzież i młode pokolenie w sumie nie ma problemów ze znajomością litewskiego, to starsze pokolenie nie zawsze zna język litewski na należytych poziomach. Wynika to jednak z obiektywnych zaszczości historycznych, ale bynajmniej nie domniemanej niechęci Polaków do nauki języka litewskiego.

Badania naukowców Uniwersytetu im. Michała Römera nad tożsamością polskiej mniejszości obejmują również aspekty — gospodarczy i polityczny. Dla polskiej mniejszości są one równie ważne, aczkolwiek jak zauważa dr Gediminas Kazėnas, jeśli kwestie gospodarcze mają podłoże autentycznego zainteresowania respondentów, to sprawy polityczne wydaje się często są przejawem indoktrynacji medialnej i samych polityków.

— Mówiąc o sprawach politycznych wielu respondentów posługiwało się frazesami jakby żywcem wziętymi z tytułów prasowych czy wypowiedzi polityków. Świadczy to, że ci ludzie prezentują poglądy raczej narzucone im przez media i polityków — zauważa nasz rozmówca.

Niemniej, z wyników badań wynika, że Polacy żywo interesują się sprawami politycznymi, zwłaszcza dotyczącymi ich bezpośrednio. Tu na pierwszy plan wysuwa się kwestia przyjęcia Ustawy o Mniejszościach Narodowych, która jest pierwszorzędną dla ponad 40 proc. respondentów. I choć na dalszych pozycjach pozostają kwestie oświatowe, czy chociażby kwestia nazwisk i podwójnego nazewnictwa, znajdujące się na samym końcu priorytetów politycznych (około 15 proc.), to należy jednak uwzględnić, że sprawy te bezpośrednio są związane z Ustawą Mniejszościach Narodowych, co wyznacza ją na niekwestionowany problem interesujący większość Polaków na Litwie.

Podobnie ważnym aspektem jest rozwój gospodarczy Wileńszczyzny, ponieważ aż 69,6 proc.

ankietowanych uważa to za priorytet, aczkolwiek większość (56 proc.) uważa też, że poziom gospodarczy Wileńszczyzny w niczym nie różni się od sytuacji w innych regionach kraju. Ale już ogólną sytuację gospodarczą kraju również większość respondentów uważa za negatywną, zwłaszcza w kontekście sytuacji gospodarczej Polski. Spory odsetek respondentów uważa też, że sytuacja na Litwie będzie pogarszała się lub nie poprawi się, gdy tymczasem w Polsce będzie odwrotnie. I tu autorzy badań dochodzą do pewnych wniosków.

„Jeżeli sytuacja gospodarcza i społeczna w państwie będzie się pogarszała, to liczba stronników polskiej autonomii/separatyizmu wśród mniejszości polskiej na Litwie może wzrastać, zwłaszcza jeśli gospodarka Polski będzie się pomyślnie rozwijać, a litewska gorzej — wówczas nadzieje i dążenia mniejszości narodowych zamieszkujących stosunkowo gorzej rozwinięte regiony mogą się zacząć kierować w stronę Polski. Sytuacja gospodarcza Litwy raczej nie poprawi się w krótkim czasie z powodu znacznego obciążenia z tytułu dużego zadłużenia oraz bardzo licznej emigracji. W takich okolicznościach nastroje mniejszości na Litwie mogą się stać pesymistyczne — ludzie mogą się rozczarować w takim państwie” — czytamy w studium naukowym.

Autorami „Badań tożsamości polskiej mniejszości narodowej na Litwie” są naukowcy z Uniwersytetu im. Michała Römera w Wilnie: Inga Gaižauskaitė, Adas Jakubauskas, Romualdas Kacevičius, Gediminas Kazėnas i Asta Visockaitė.

Badania przeprowadzono i opracowano w latach 2012-2014. Padania przeprowadzono na grupie 411 litewskich Polaków z Wilna (40,4 proc.), rejonu wileńskiego (44,5 proc.) oraz rejonu solecznickiego (15,3 proc.). Średnia wieku respondentów wyniosła 42 lata. Przeprowadzono też wywiady indywidualne z 30 przedstawicielami polskiej mniejszości. Studium uzupełniono badaniami nad prasą polską na Litwie.

Autorzy badań spotkali się też z niechęcią lub wręcz wrogim nastawieniem do badań, które określano jako „spolityzowane”, „podlegające do niezgody” i „wywołujące napięcia”. Dwujęzyczne (po litewsku i polsku) studium jest dostępne na stronie internetowej Uniwersytetu im. Michała Römera oraz na stronie „Kurier Wileńskiego”.

[PollID](#)

Podobne artykuły:

- [Europejska agencja zmienia swój raport](#)
- [Jeden z największych problemów — korupcja](#)
- [Unijna agencja zmieni raport w sprawie Litwy](#)
- [Dylemat i fenomen polskiej tożsamości narodowej](#)
- [Białoruś/ Sondaż: Łukaszenka wciąż ma poparcie](#)

Zobacz więcej z tej kategorii

[Historia obrazu, czyli obraz historii](#)

[Nauczyciele protestowali przy Ministerstwie Oświaty i Nauki](#)

[„Piątka” — to współczesność i tradycyjne wartości](#)

[Ukraińcy wybrali parlament](#)

[„Zgoda” wpisała barwną kartę do swego życiorysu!](#)

